

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»
Інститут сталого розвитку ім. В. Чорновола
Кафедра туризму

ІНДУСТРІЯ ГОСТИННОСТІ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВІЙНИ

**ЗБІРНИК ПРАЦЬ МІЖНАРОДНОГО
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО ФОРУМУ**

(м. Львів, 19–21 квітня 2023 р.)

Львів
ТзОВ «Фірма «Камула»
2023

Індустрія гостинності: стан, тенденції розвитку та перспективи галузі в умовах війни : збірник праць Міжнародного науково-практичного форуму (м. Львів, 19–21 квітня 2023 р.) / [відп. ред.: проф. О. І. Мороз]. – Львів: «Камула», 2023. – 466 с.

До збірника наукових праць увійшли тексти доповідей з теоретичних і прикладних питань розвитку індустрії гостинності в умовах війни на Міжнародному науково-практичному форумі. Серед авторів збірника науковці та викладачі закладів вищої освіти та наукових організацій як з України, так і з-за кордону, фахівці у галузі туризму, готельно-ресторанної справи, представники профільних державних установ та органів місцевого самоврядування, активісти та громадські діячі, а також молоді вчені.

Для студентів, аспірантів, докторантів, учителів, викладачів та науковців туристичних, географічних, економічних спеціальностей, а також спеціалістів, які вивчають проблеми туризмознавства, туроперейтингу, географії туризму, готельно-ресторанного бізнесу.

*Статті подано в авторській редакції.
Автори повністю відповідають за добір,
точність наведених фактів, цитат, власних імен,
повноту і достовірність матеріалів, посилань і відомостей.*

З М І С Т

СЕМІНАР 1. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВІЙНИ	10
Кузишин Андрій, Поплавська Інна. ЗМІНИ В МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКАХ ПІД ВПЛИВОМ ВИМУШЕНОЇ МІЛІТАРИЗАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ	10
Тимчук Світлана. ВПЛИВ ЕКСКУРСІЙНОГО ТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК КРАЄЗНАВЧОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ	16
Лущик Марія. ON DIGITAL METHODS AND INITIATIVES FOR THE PRESERVATION OF CULTURAL HERITAGE IN THE CONDITIONS OF WAR.	24
Сидорук Анна. ТЕНДЕНЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	31
Люта Дарина. ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТУРИЗМІ	35
Худавердієва Вікторія. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	38
Гребінюк Вадим, Заїка Світлана. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАН.	45
Zaika Svitlana, Hridin Oleksandr, Zaika Olena. FEATURES OF BUSINESS PROCESS MANAGEMENT OF TOURIST ENTERPRISES	49
Бурдейний Сергій. СВІТОВИЙ ТУРИЗМ І ВІЙНА	54
Кузьменко Ольга. ГАСТРОНОМІЧНИЙ ТУРИЗМ НА ЛЬВІВЩИНІ	57

СЕМІНАР 1. ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВІЙНИ

ЗМІНИ В МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКАХ ПІД ВПЛИВОМ ВИМУШЕНОЇ МІЛІТАРИЗАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Кузишин Андрій Васильович

*д. геогр. н., проф., професор кафедри географії України і туризму
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Поплавська Інна Володимирівна

*к. геогр. н., доц., в.о. завідувача кафедри географії України і туризму
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Дослідження є прикладом емпірично аналізу первинних наслідків українсько-російської війни для туристичної галузі країн Центральної та Східної Європи. На статистичному матеріалі ЮНВТО здійснено аналіз сучасних тенденцій, властивих для міжнародного туризму. Окреслено можливі сценарії розвитку міжнародного туризму в умовах активної агресії та за її наслідками.

Ключові слова: міжнародний туризм, міжнародні туристичні потоки, Центрально-Східна Європа, українсько-російська війна, перспективи міжнародної туристичної діяльності.

The study is an example of an empirical analysis of the primary consequences of the Ukrainian-Russian war for the tourism industry of the countries of Central and Eastern Europe. An analysis of modern trends specific to international tourism was carried out based on UNWTO statistical material. Possible scenarios for the development of international tourism in conditions of active aggression and its consequences are outlined.

Key words: international tourism, international tourist flows, Central-Eastern Europe, Ukrainian-russian war, prospects of international tourist activity

Процес мілітаризації Європейського туристичного регіону в 2022-2023 рр. тісно пов'язаний з українсько-російською війною, яка своїми впливами вийшла далеко за межі національного простору України. Повноцінну оцінку свого впливу в різних сферах господарства буде дано в подальших різнопланових наукових дослідженнях. Ми ж хотіли зупинитися на емпіричному аналізі впливу війни на туристичну сферу з позиції міжнародних туристичних оцінок в межах переважно Центрально-Східноєвропейського простору.

Роль туризму для України є важливою. Це підтверджується тим, що серед всіх галузей туризм за обсягами доходу займає третє місце у економіці країни. Саме туризм дає поштовх до розвитку різноманітних елементів інфраструктури, включаючи підприємства торгівлі. Він надає багато робочих місць та можливостей для заробітку, створює умови для функціонування компаній у галузях, що співпрацюють зі сферою туризму. Такі тези підкреслюють місце, яке займає ця галузь в національногосподарському комплексі держави. Але водночас слід говорити про те, як війна в Україні відображається на світовому туризмі. Нажаль, це яскравий приклад впливу політичних ризиків на туристичну сферу країни та регіону загалом.

В своєму диверсифікованому форматі політичні ризики в останні роки завдали серйозної шкоди міжнародному туризму. Спираючись на теорію планування поведінки, Зоу та ін. (2021) стверджували, що у випадку, якщо туристи відчують політичний ризик, вони безпосередньо змінюють свої туристичні рішення або навіть відмовляються від своїх планів подорожі [7]. Відповідно, політичні ризики призводять до різкого зниження туристичних прибуттів і до песимістичних очікувань туристів, що, у свою чергу, зменшує витрати на туризм загалом. Зважаючи на значну кількість міжнародних туристів, політичний ризик може мати довгостроковий вплив

через особливості планування відпочинку, а відповідно відбувається переформатування туристичних потоків. Таким чином, політичні ризики традиційно є тривалими в часі та корегують траєкторію розвитку міжнародного туризму в певних країнах та регіонах.

Наразі науковці єдині в думці, що політичні ризики негативно впливають на індустрію туризму. Вже сьогодні є досить підтверджених фактів, що тероризм і політичне насильство завдали серйозної шкоди туристичній галузі України, Тунісу, Єгипту, Ізраїлю, Шрі-Ланки, Фіджі та інших держав, які пережили революційні (на відміну від еволюційних) потрясіння.

Індикативною базою оцінки політичних ризиків в туризмі може бути Міжнародний довідник з ризиків країн (*International Country Risk Guide* (ICRG)), який всебічно оцінює вплив ризиків на туризм і розширює граничний зміст управління політичними ризиками в туризмі [1]. Поточний індекс політичного ризику, включаючи традиційні та нетрадиційні типи, опублікований ICRG, зазвичай точніше відображає рівень регіональних політичних ризиків та представляє нові ідеї для дослідження політичних ризиків в туризмі. Варто також зазначити, що поточні дослідження політичних ризиків та туризму в основному зосереджені на підтвердженні взаємозв'язку між цими двома залежностями, але їм бракує інноваційного погляду на неоднорідність та механізми. Для країн з різними рівнями доходів і регіонів також існують відмінності в здатності їхньої туристичної індустрії протистояти політичним ризикам. Таким чином, порівняльне дослідження політичних ризиків країни та регіону для туризму забезпечує більш глибокі та вичерпні висновки для існуючих досліджень. Регулююча роль державної політики в індустрії туризму була визнана вченими, більшість з яких емпірично вивчали вплив державної політики на розвиток туризму, що, правда, не завжди її розкриваючи саме з позиції управління ризиками в туризмі. Вивчення цього механізму пом'якшення також досягло розвитку та інновацій на основі існуючих досліджень.

Війна позначилась на багатьох країнах Центрально-Східноєвропейського туристичного субрегіону (назва – за методологією ЮНВТО). Очільник Всесвітньої туристичної організації Зураб Пололікашвілі говорить, що «війна, що триває в Україні, та інфляція негативно позначаються на туристичній галузі, яка оговтується від руйнівного впливу пандемії COVID-19». За даними сайту цієї організації, серед країн, які найбільше постраждали внаслідок військових дій в Україні в 2022 р. (у порівнянні з 2019 р.), це Республіка Молдова з падінням кількості рейсів на 69 %, Словенія (-42 %), Латвія (-38 %) та Фінляндія (-36 %). Це є повний перелік, який виразно підкреслює масштабність впливу війни на туристичну сферу.

Наголосимо, що маркером міжнародно туристичної активності зазвичай є авіаперевезення. Вони дозволяють чітко і оперативно оцінити зацікавленість туристів до певного туристичного регіону чи країни. З середини березня до початку травня 2022 р. європейський авіасполучення стабільно зростало. Бронювання авіаквитків також свідчить про зростання попиту на подорожі всередині Європи та рейси зі США до Європи. Серед ключових причин такої активності слід згадати скасування обмежень на подорожі, пов'язані з COVID 19 (на травень 2022 р. такі обмеження зняли 36 країн). Водночас ЮНВТО справедливо прогнозує, що війна в Україні може стати «перешкодити поверненню довіри до глобальних подорожей» (формулювання досить стримане, що відзначає деяку невизначеність в політиці Всесвітньої туристичної організації щодо війни на нашій території). Насамперед це відобразиться на перельотах з Америки та Азії до Європи. Країни цих регіонів мінімізують ризики турприбуттів, а тому переорієнтовують своїх туристів на альтернативні маршрути та дестинації [8].

Ключові підприємства, пов'язані з міжнародним туризмом, включаючи готелі, ресторани та туроператорів, 85 % яких є малими та середніми підприємствами, вже перебували в крихкій фінансовій ситуації після важких двох років, протягом яких вони витрачали свої резерви та накопичували борги під час тривалих періодів закриття. Багато зараз мають невеликий буфер для поглинання цих цінових шоків, особливо після того,

як заходи екстреної підтримки, які вдалося підтримати багато робочих місць і компаній під час пандемії, були скасовані в багатьох країнах.

Фахівці ЮНВТО аналізуючи вплив українсько-російської війни на туризм, визначили наступні моменти:

- війна є стимулятором додаткових ризиків для слабкого та нерівномірного відновлення туризму;

- зменшення довіри споживачів, насамперед на схильних до ризиків туристичних ринках;

- сповільнюється економічне зростання та пришвидшується інфляція;

- загроза працевлаштуванню в туристичній сфері;

- спостерігається негативний вплив на традиційні та нові туристичні напрямки, насамперед приморського та острівного характеру;

- катастрофічне падіння міжнародного туристичного ринку України [8].

Загалом Всесвітня туристична організація очікує, що світові надходження від туризму у 2022 році зменшаться на 14 млрд доларів. Основним регіоном, який понесе такі збитки – Європа. Ключовим питанням є безпекове, яке не вирішується через відсутність загальної комунікації між країнами.

Ще один вартий уваги аспект, – залученість України до міжнародного туризму. Це досить проблемний напрямок з відомих причин. По-перше, у великій кількості громадян зросли витрати та зменшилися доходи. По-друге, військовозобов'язані не мають змоги виїздити за кордон з сім'єю, навіть якщо у них є на це кошти. По-третє, існують складнощі, пов'язані з логістикою. Також не треба очікувати прибуття великої кількості іноземних туристів до того часу, доки в країні не буде безпечно. А ті, що відвідують Україну сьогодні – це в першу чергу представники закордонних ЗМІ та співробітники відомств, що переміщуються по країні з робочою метою. Так як війна триває, ситуація буде погіршуватися. Якщо порівнювати з минулим роком, бюджет в цьому році зможе отримати не більше 10 % від попереднього показника. У 2021 юридичні особи сплатили туристичні збори в обсязі 154 млн гривень,

ФОП – 90 млн. Чимало фірм, що організовували тури, припинили свою діяльність. Велика кількість співробітників малого та середнього бізнесу залишилися без роботи та доходів, – саме з ними асоціюється розвиток туристичної галузі в державі.

Серед проміжних підсумків вивчення даної проблеми варто відзначити наступні. Позитивна реакція світу на україно-російську війну та блокування інтересів країни-агресора спричинила нову глобальну проблема щодо операційних витрат, яка стосується всіх напрямків у Європі. Інфляція та, як наслідок, – зростання витрат на енергоносії та продукти харчування сильно обтяжують операційне управління, а готелі та ресторани намагаються змінити схеми надання послуг, щоб пристосуватися до ескалації цін.

Не слід забувати, що існує гуманітарний і соціальний виклик із великою політичною напругою між європейськими країнами, які по-різному постраждали, і нестабільністю через страх економічної стагнації та міграції біженців з України.

Запорукою відновлення туристичної активності на мінімізації мілітарних впливів повинна бути максимальна комунікація та формування адекватних стратегій розвитку. Еластичність європейського туристичного ринку повинна сприяти диференціації, інновацій та кваліфікації людських ресурсів, які забезпечували б безпековий, а поряд з ним – інноваційний, візуалізаційний та економічний ефект. Посилаючись на Директиву Європейського Союзу про розумний туризм, зацікавлені сторони в галузі туризму також можуть знайти великі переваги в побудові своєї туристичної стратегії за допомогою інтегрованого цифрового підходу. Такі механізми можуть бути основою для відновлення туристичної активності в межах Центрально-Східноєвропейського туристичного субрегіону.

Література:

І. Кузишин А., Мариняк Я, Поплавська І, Флінта Н., Задворний С., Пушкар Б., Горошко А. Вплив політичних ризиків на міжнародний туризм. Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки: матеріали III

Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 30-літтю утворення кафедри географії України і туризму у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (4-5 жовтня 2022 р.). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 84-86. 2. Кузишин А.В. Міжнародний туристичний бізнес. Навчальне видання. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2019. 146 с. 3. Кузишин А.В., Черешнюк Т.О., Поплавська І.В., Добровольська С.Я. Географічні аспекти формування іноземних туристичних потоків України: стан і проблеми формування. Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки. Одеса, 2021. Т.26, вип. 1 (38). С. 117-134. 4. Поплавська І. Роль сталого розвитку туризму через призму масовому туризму. Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки: матеріали II-ї міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15 жовтня 2020 р.). Тернопіль: Вектор, 2020. С. 276-283. 5. International Country Risk Guide. [Дата звернення: 28.09.2022] <https://www.prsgroup.com/explore-our-products/icrg/> 6. Bertram M. Gordon. Warfare and tourism – Paris in World War II. Annals of Tourism Research. 1998. 25(3):616-638. 7. Zhou B., Zhang Y., & Zhou P. Multilateral political effects on outbound tourism. Annals of Tourism Research, 2021, 88, 103184. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2021.103184>. 8. <https://www.unwto.org/impact-russian-offensive-in-ukraine-on-tourism>.

ВПЛИВ ЕКСКУРСІЙНОГО ТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК КРАЄЗНАВЧОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Тимчук Світлана Володимирівна

*к.е.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної
справи
Уманський національний університет садівництва, Умань*

Краєзнавча діяльність є необхідною складовою формування екскурсійних маршрутів та туристичних продуктів, а також забезпечує збереження історичної та культурної спадщини країни. Зокрема, вивчення та популяризація історії, культури, традицій та звичаїв різних регіонів України може привернути увагу туристів та підвищити інтерес до відвідування тих чи інших місць.